

Едвард Хагеруп Григ (Grieg; Берген, 15.06.1843. - Берген, 04.09.1907.) био је норвешки композитор из периода романтизма, пијанист и диригент. Од детињства је показивао талент за музику па је с 15 година почео студије на Конзерваторију у Лајпцигу. Наступао је као пијанист и диригент широм Европе. Већина Гриеговог опуса (опп. 1-74 + 85 без броја опуса) заснованог на норвешком фолклору су песме, романсе, клавирска дела и камерна музика. За дела већег обима није показивао интерес, иако Клавирски концерт у а-молу оп. 16 и свите из сценске музике "Пер Гинт" спадају међу најпопуларније његове композиције.

• Концерт за клавир и оркестар у а-молу оп. 16

Григ није показивао интерес за већа дела, па је ово његов једини завршени клавирски концерт. Написао га је 1868. године у Данској, али због послова у Норвешкој није био на премијери 03.04.1869. у Копенхагену. Уместо њега, солист на премијери био је Едмунд Хојперт (Neupert). Григ је више пута прерађивао концерт, с укупно преко 300 измена у оркестрацији. Иако је Григу инспирација за овај концерт био Шуманов (Robert Schumann) Клавирски концерт у а-молу који је слушао у извођењу Кларе Шуман (Clara Schumann) још 1858. на студију у Лајпцигу, није имитација тог концерта, премда имају неке сличне елементе. Осим што је Концерт једно од најпознатијих Гриегових дела, спада и у популарније клавирске концерте у свету.

Концерт је написан у класичном стилу, брзи (сонатна форма) - спори (тернарна форма) - брзи (комбинација сонатне и рондо-форме) ставак. Други и трећи ставак изводе се без паузе (*attacca*).

1. *Allegro molto moderato* - Увод првог ставка сличан је Шумановом Концерту, на крешендо тимпана надовезују се силазне каскадне фигуре клавира. Следе уобичајене две теме, тиха прва тема дрвених дувача коју преузимају гудачи и лирска друга тема коју уводи чело, те уобичајени развој и реприза с виртуозном солистичком кадэнцом.

Трајање 1. ставка је око 14, а целог концерта око 30 минута.

Глосар

• **Датум** Баховог рођења често се наводи по јулијанском календару као 21.3.1685. године. У време његовог рођења на протестантским територијама у Немачкој био је на снази јулијански календар. Протестантска царска имања прихватила су грегоријански календар 1700. године и иза тога се сви датуми у Баховој биографији наводе по том календару, укључујући и датум смрти

• **BWV** је скраћеница од Bach-Werke-Verzeichnis, попис дела Јохана Себастијана Баха. Уредио га је Волфганг Шмидер (Wolfgang Schmieder) и објавио 1950. Каталог наводи композиције у 13 жанрова (кантате 1-224, метети 225-231, ... колекција канона и fuga 1079-1080). Додатак наводи још три групе композиција: изгубљене (1-23), нејасног порекла (24-155) и композиције које су приписане Баху, а касније је утврђено да нису његове (156-189). Каталог је допуњен 1998. и садржи 1126 композиција и 213 у додатку.

• **KV** или само **K** је скраћеница од *Köchel-Verzeichnis* односно *Köchelverzeichnis* = Кехелов каталог, хронолошки попис Моцартових дела који је 1862. израдио Лудвиг фон Кехел (Ludwig von Köchel). Касније, кад су пронађена друга Моцартова дела, попис је ревидиран, последњи пут у шестој ревизији K6 из 1964. године. Због одржања хронологије на број су додаване додатне ознаке, на пример: K1 и K6 547 - Виолинска соната бр. 36 у Еф-дуру ("за почетнике"), K6 547a - Клавирска соната у Еф-дуру, или K1 и K6 626 - Реквијем у де-молу, K6 626b/48 - Вежбе за прсте за клавир у Це-дуру.

• **Basso continuo** (ит. непрекидан, континуалан бас; често само continuo) или **генералбас** (нем. Generalbass - општи бас) је начин записивања инструменталне пратње у бароку. Басовске деонице означене су само појединачним нотама или бројевима на основу којих су извођачи импровизовали пратњу. Састав инструмената такође је био препуштен извођачима: могли су бити укључени сви инструменти који у распону тонова имају бас-регистар (нпр. чело, контрабас, фагот), али је морао бити укључен и најмање један инструмент који је могао свирати акорде (нпр. клавир, гитара, харфа). Кад се у 18. веку појавила потреба за прецизним и потпуним записивањем музике, basso continuo је избачен из праксе.

• **Pasticcio** [ит. пастичо - паштета, паста] или pastiche [фр: пастиш] је у музици назив за оперу или друго дело које се састоји од делова композиција истог или других композитора, или имитира стил изворног аутора. У 18. веку то је био изразито популаран начин компоновања опера. Коришћење пастича није било ограничено само на опере, већ су се користили и у другим жанровима. За разлику од пародије, pasticcio не исмејава и не изругује се делима које имитира, већ их узноси и прославља. На пример, Хендлова опера "Оресте" не садржи ниједну нову композицију, већ делове његових ранијих опера, а свих десет мелодија из валцера "На лепом плавом Дунаву" Јохан Штраус је рециклирао из својих раније објављених валцера.

• **Инципит** (лат. [овде] почиње, од глагола incipere = почињати) је почетни део текста средњевековних рукописа и инкунабула који има сврху идентификације текста и улогу наслова. Инципит је чест у музичком издаваштву и има исту улогу идентификације и наслова дела. На пример, Кехелов каталог има две врсте инципита, краћи (два такта) у тематском и дужи (4 такта) у хронолошком попису.

• **Сонатна форма**, сонатни облик, или *sonata-allegro* је структура најчешће првог брзог ставка неког вишеставачног дела (сонате, симфоније) која се формирала у класицизму у 18. веку. Структура "формалног модела" се састоји од експозиције, развоја и репризе. Експозиција уводи једну или две теме ставка, обично у контрастном стилу, а закључује се завршном темом. У развоју се теме разрађују, а у репризи се понављају измењене теме из експозиције.

• **Рондо** (francuski: *rondeau*) се у музици најчешће односи на музичку форму, такозвани француски стил, у коме се главна тема (рефрен, реприза) стално понавља након споредних епизода (куплети), А-В-А-С...А. Као тип музике, рондо представља брзу и живахну музику, уобичајено *allegro*. Иако има изузетак, музика означена као "рондо" подразумева и форму и тип.

КОНЦЕРТ ОРКЕСТРА И СОЛИСТА ФАКУЛТЕТА УМЕТНОСТИ ПОВОДОМ ДАНА УНИВЕРЗИТЕТА У НИШУ

СРЕДА, 14. ЈУНА 2023. У 19 САТИ

КОНЦЕРТНО-ИЗЛОЖБЕНИ ПРОСТОР ФАКУЛТЕТА УМЕТНОСТИ

ПРОГРАМ

Оркестар Факултета уметности
диригент: Милена Ињац
концертмајстор: Милица Митровић

J. С. Бах: Концерт за два клавира и оркестар у це-молу, BWV 1062, 1. ст.
Клавирски дуо Марија Станковић - Данило Ђокић
класа: ред. проф. мр Драгана Ђорђевић

V. А. Моцарт: Анданте у Це-дуру за флауту и оркестар, KV 315
Кристина Манчић, флаута
класа: ванр. проф. др ум. Јелена Јаковљевић

V. А. Моцарт: Рондо у Де-дуру за флауту и оркестар, KV Anh. 184
Јована Војиновић, флаута
класа: ванр. проф. др ум. Јелена Јаковљевић

V. А. Моцарт: Симфонија бр. 1 у Ес-дуру, KV 16
1. *Molto Allegro*
2. *Andante*
3. *Presto*

ПАУЗА

Жан Сибелијус: Valse Triste за оркестар, оп. 44/1

Хенрик Вијењавски: Полонеза бр. 1 у Де-дуру, оп. 4
Лазар Мутавцић, виолина
класа ванр. проф. мр Марија Рајковић

Едвард Григ: Концерт за клавир и оркестар у а-молу оп. 16, 1. ст.
Борис Пећанац, клавир
класа ванр. проф. др ум. Стеван Спалевић

Kôd sadrži podatke o autoru i adresu web stranice na kojoj se nalazi ovaj vodič u elektronskom obliku, kao i druge zanimljivosti. Ako nemate čitač kôdova, možete pristupiti otvaranjem adrese <http://bonc1.users.sbb.rs/> ili на Google-у потражити ту страницу као "rat protiv slova a".

Vladimir Bonč-Brujević

Композитори и дела

• ***Gaudeamus igitur*** ("Радујмо се дакле"), позната такође под насловом De brevitate vitae ("О краткоћи живота") је студентска песма на латинском језику која се широм Европе и у већем делу света формално користи као студентска химна, а често је службена студентска песма универзитета и школа. Изводи се поводом студентских свечаности и церемонија, као што су почетак и завршетак студија, дан школе или разна такмичења. Верује се да песма потиче из 13. века, али данашњи облик текста (10 строфа) и мелодије добила је у Немачкој у 18. веку. Пева се најчешће на латинском, али препевана је на многе језике, па и на српски. Песма је лаког и шаљивог садржаја, а поука је: живот је кратак и треба га у младости проживети у радости и весељу. Први, други и последњи ред сваке строфе пева се двапут.

Латински извор те превод и препев 1. и 4. строфе, које се најчешће изводе:

<div> Gaudeamus igitur, iuvenes dum sumus; </div> <div> Post iucundam iuventutem, post molestam senectutem </div> <div> nos habebit humus. </div>	<p>Радујмо се, дакле док смо млади после веселе младости, после мучне старости имаће нас земља.</p>	<p>У веселој живимо, док смо тако млади; јер кад дивна младост прође, па нам крута старост дође схрваће нас једи.</p>
--	---	---

<div> Vivat Academia, vivant professores! </div> <div> Vivat membrum quodlibet, vivant membra quaelibet, </div> <div> semper sint in flore! </div>	<p>Живела академија, живели професори! Живео сваки члан, живели сви чланови увек били у цвећу!</p>	<p>Стoг' нек живе школе све, професори с њима! Бог поживи и нас ђаке, присутне све весељаке, колико нас има!</p>
---	--	--

Јохан Себастијан Бах (Johann Sebastian Bach; Ајзенах, 21./31.3.1685. – Лајпциг, 28.7.1750.) је чувени немачки композитор из раздобља барока, кантор и виртуоз на чембалу и оргуљама. Припада петој генерацији музичке породице Бах. Од оца, стрица и старијег брата Јохана Кристофа (Johann Christoph) учио је свирање на виолини, оргуљама и чембалу, а брат га је упутио и у композицију. Обављао је многе дужности у дворским капелама и у Цркви, почев од члана оркестра до кантора и градског музичког директора Лајпцига. Бахова музика обухвата преко 1000 композиција у скоро свим жанровима, осим опере. За живота је био познат као виртуоз на оргуљама и чембалу, док је његова музика била позната само ужем кругу, а након смрти је потпуно заборављена. Тек су почетком 19. века ентузијасти, међу којима је најпознатији Феликс Менделсон Бартолди (Felix Mendelssohn Bartholdy), поново оживели Бахову музику и која је потом заузела место у самом врху светске музике.

• **Концерт за два клавира и оркестар у це-молу, BWV 1062**

Концерт за два чембала (клавира) у це-молу је заправо Бахова транскрипција из 1736. године његовог Концерта за две виолине у де-молу из 1730. године.

Концерт је написан за два соло клавира (чембала), 1. и 2. виолине, виолу и *basso continuo* (виолончело). Има 3 ставка, брзи - спори - брзи (*Allegro - Andante e piano - Allegro assai*).

1. ставка је у форми риторнела. По том принципу, концерт отвара оркестар риторнелом (R), следи прва епизода соло инструмента (A) и тако редом R–A–R–B–R–A–R.

Трајање 1. ставка је око 4, а целог концерта око 15 минута.

Волфганг Амадеус Моцарт (Wolfgang Amadeus Mozart; Салцбург, 27.01.1756. - Беч, 05.12.1791.) био је аустријски композитор и пијанист из периода класицизма. Назван је "чудо од детета" јер је већ као петогодишњак почео да пише музику и одржава концерте пред европским племством, међу којима је и двапут у октобру 1762. свирао чембало пред царицом Маријом Терезијом. Писао је симфоније, концерте, оперску, хорску и камерну музику... На писуы KV (Köchel-Verzeichnis) из 1964. налази се око 850 дела у скоро свим жанровима његовог доба.

• **Анданте у Це-дуру за флауту и оркестар, KV 315**

Анданте је Моцарт написао 1778. године (вероватно у Манхајму) по наруџбини за Фердинанда Дежана (Ferdinand Dejean, 1731—1797). Спекулира се да је Моцарт ово дело написао као једноставнију замену за 2. ставак Концерта за флауту бр. 1 у Ге-дуру KV 313 (такође по Дежановој наруџбини), али не постоје докази о томе. Дело је написано за соло флауту, 2 виолине, виолу, бас, 2 обое и 2 хорне.

Дело је, наравно, једноставачно. Написано је у сонатној форми. Флаута уводи две теме, серенату и баркаролу. Следе кратак развој и реприза. Дело завршава солистичком каденцом и кратким понављањем главне теме.

Трајање дела је око 7 минута.

• **Рондо у Де-дуру за флауту и оркестар, KV Anh. 184**

У Кехеловом каталогу се у III додатку (пренесене композиције) под бројем 184 налази Рондо за флауту у Де-дуру, с пратњом коју сачињавају 2 виолине, 2 обое, 2 хорне, виола и *basso continuo*. Уз инципит стоји напомена да је то Рондо за виолину у Це-дуру KV 373. У истом каталогу, под бројем 373 налази се Рондо за виолину у Це-дуру, за који је наведено да је завршен 02.04.1781. у Бечу. Такође се наводи да је "једноставан и грациозан, без претензија на виртуозност", као и да је транспониран за флауту.

Allegretto grazioso, рефрен (главна тема) и куплети су карактеристике ронда. Али, не следи класични рондо. Моцарт комбинује рондо и сонатну форму у свој специјалитет: форму рондо-соната. Заправо преслаже материјал и тиме постиже да се главна тема не понавља у правилним интервалима.

Трајање дела је око 6 минута.

• **Симфонија бр. 1 у Ес–дуру, KV 16**

Волфганг је имао 7, а његова сестра Марија Ана 11 година кад је Леополд повео своју породицу на велику трогодишњу европску турнеју. Од 09.07.1763. до 29.11.1766. године породица је посетила многе престонице и веће градове у западној Европи, у којима су Марија Ана и Волфганг, обоје *Wunderkinder*, имали успешне наступе. Посебно је значајан једногодишњи боравак у Лондону, од априла 1764. до јула 1765. године, у коме су имали многобројне изузетно успешне наступе, а Волфганг врло плодан композиторски период. Због Леополдове болести у лето 1764. године деца нису могла наступати више седмица, па је Волфганг за то време написао своје прве симфоније. У Кехеловом каталогу, у примедби испод Симфоније бр. 1, наведен је цитат Моцартовог биографа Ота Јана (Otto Jahn, 1813-1869):

Занимљиво је пратити Моцарта у његовим младеначким делима овог жанра, како је поступно напредовао, постајао све сигурнији у технику и материјал. Прва симфонија из 1764. показује врло мало мелодијске инвенције, мотиви немају одређени карактер и не може бити говора о развоју; али зачубује смислом којим се комад у целини, облици уопштено, схватају и посматрају, тако да се не налази ништа неприкладно, а симфонија, иако није значајна, ипак је сасвим довршена. Управо је то доказ несвакидашњег, истински уметничког генија када се од самог почетка, као код Моцарта, види снага да се целина доведе до савршенства. Види се како брзо расте његова снага у следећим покушајима, како стиче контролу над оркестром и како је његов први напор усмерен ка томе да поједини гласови буду слободни и независни.

На опроштајном концерту у Лондону 21.02.1765. године изведене су 4 симфоније, међу њима и симфонија у Ес-дуру.

Симфонија је написана за оркестар који чине 2 обое, 2 хорне и гудачи (2 виолине, виола, генералбас). Све ране Моцартове симфоније имају троставачну италијанску форму, па су тако и у овој симфоније ставци:

- Molto allegro*
- Andante*
- Presto*

Трајање симфоније око 12 минута (Jaap ter Linden, *Amsterdam Mozart Academy*: 5:58 + 5:04 + 1:40 = 12:42.

Жан Сибелијус (Jean Sibelius; Johan Julius Christian Sibelius; Хеменлина, 08.12.1865. - Јервенпе, 20.09.1957.) био је фински композитор и виолинист из периода касног романтизма на прелазу у модерну. Студирао је теорију, композицију и виолину у Хелсинкију, Берлину и Бечу. Његов опус обухвата 116 дела у разним жанровима: 7 симфонија, 13 симфонијских поема, низ вокално-инструменталних и дела камерне музике, два балета и две свите.

Сибелијус је породица у којој се говорило шведским језиком. Крштено име му је Јохан, у детињству су га колоквијално звали Јане (Janne), а за време школовања сџм је изабрао и надаље користио француски облик имена Жан (Jean).

• ***Valse Triste за оркестар, оп. 44/1***

Сибелијус је написао музику за 11 сценских дела. Тако је 1903. године написао музику у шест ставака за илустрацију шест сцена представе *Kuolema* (Смрт) Арвида Јернефелта (Arvid Järnefelt, 1861-1932). Из те сценске музике је 1904. године издвојено и прерадио први ставак и насловно га *Valse Triste* (Тужни валцер). Валцер је одмах постао хит, а и данас је једно од Сибелијусових најпознатијих дела.

Дело илуструје сцену у којој главни лик Павали седи поред мајке на самрти. Она му каже да је уснула да иде на бал. Павали се успава, а Смрт долази по своју жртву. Његова мајка погрешно види Смрт као свог покојног мужа и плеше с њим. Кад се Павали пробуди, види да му је мајка умрла.

Трајање дела је око 5 минута.

Хенрик Вијењавски (Henryk Wieniawski; Lublin, 10.07.1835. - Москва, 21.03.1880.) био је полски виолински виртуоз, композитор и педагог. Већ у осмој години примљен је на париски Конзерваториј, где је студирао до 1846. године. Након турнеје по балтичким земљама и Русији, вратио се на Конзерваториј 1849. године да би се додатно образовао у музичкој теорији и композицији. Компоновао је уз интензивну концертну активност по Европи. Од 1860. до 1872. године радио је у Санкт Петербургу као царски виолинист, вођа оркестра Руског музичког друштва и имао је многе ученике. Након двогодишње турнеје по САД-у, преузима место професора виолине на Краљевском конзерваторију у Бриселу. Као виолинист знатно је допринео техници гудала. Сматрају га једним од најбољих виолиниста након Паганинија. Написао је многа значајна дела за виолину, међу којима су два виолинска концерта, тридесетак концертантних комада и етида.

• **Полонеза бр. 1 у Де-дуру, оп. 4**

Иако Пољак, Вијењавски је написао само две полонезе (Де-дур оп. 4 и А-дур оп. 21), а трећу (Ге-дур оп. 8) заједно са својим братом Јозефом (Józef Wieniawski, 1837-1912).

Вијењавски је полонезу скицирао у Дрездену, где је од јесени 1848. године скоро 4 месеца боравио као гост Карола Липинског, такође виртуоза на виолини. Липински је своје велико искуство преносио Вијењавском, подучавајући га концертирању и композицији. Вијењавски је полонезу завршио 1852. године за време турнеје по Русији. Објављена је прво верзија за виолину и клавир 1853. године као *Polonaise de concert en ré majeur* оп. 4 (Концертна полонеза у Де-дуру оп. 4), а на првој страници нотног текста париског издања из 1858. године наведена је као *Polonaise brillante* (Бриљантна полонеза). Није познато где се налази рукопис верзије за виолину и клавир, сачуван је само рукопис верзије за виолину и оркестар, који је 1856. предат холандском краљу Вилијаму Трећем и налази се у Краљевској библиотеци у Хагу. Међутим, рукопис не одговара у потпуности објављеним верзијама.

Слично Моцарту, и Вијењавски користи проширени рондо. После кратког увода лимених дувача, виолина уводи главну тему (рефрен), с неизоставним пишикатом левом руком. Тему понавља оркестар и припрема терен за другу, лирску тему. Рефрен, па нова тема. Након рефрена, дело завршава кратком виртуозном кодом. Дело је захтевно за солисту, јер садржи многобројне виртуозне елементе.

Трајање дела је око 6 минута.